

СЛОВОЗМІНА ПРИКМЕТНИКІВ У ГОВІРЦІ СЕЛА КОЧЕРЖИНЦІ УМАНСЬКОГО РАЙОНУ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Говірка села Кочержинці Уманського району Черкаської області, згідно з існуючими класифікаціями української мовної території, належить до подільського говору південно-західного наріччя [1; 2; 3].

У кочержинській говірці у відмінюванні прикметників зафіксовані деякі відмінності від форм літературної мови. Вони проявляються як у розрізненні твердої і м'якої груп прикметників, так і в оформленні окремих відмінкових форм.

У наз. – знах. відм. однини прикметники чоловічого роду мають, як і в літературній мові, флексії **-ий** (для твердої групи) та **-ій** (для м'якої групи). Інколи мовці не диференціюють м'яку і тверду групи прикметників, вживаючи такі словоформи: *ха/рош·ій, д/руг·ій, ма/ленк·ій, /синий, /будний (ден')* та ін. Такі ж форми прикметників чоловічого роду характерні для волинсько-подільських говірок і деяких південно-східних діалектів [1, с. 108].

Прикметники жіночого роду у наз. відм. однини мають стягнену форму з флексією **-а**: */добра, /гарна, /тепла, рас/на, інт'і/ресна* та ін. Нестягнена форма трапляється переважно в джерелах пісенного характеру: */гарнайа, моло/дайа* та ін.

Форми середнього роду прикметників у наз. відм. однини мають стягнену форму з флексією **-е**: *ма/ле, ви/селе, /лехке, /сине* та ін.

У род. і знах. відм. однини прикметників чоловічого і середнього роду, які є означеннями при іменниках, що означають назви істот, виступає флексія **-ого**: *ма/лого, /б·ідного, /теплого* та ін. Уже давно діалектологами помічено, що род., а також знах. відм. однини прикметників, що стосується назв істот чоловічого і середнього роду однини, в українській мові досить одноманітні. У прикметників з твердою основою майже повсюдно виступає закінчення **-ого**, що під впливом займенникових форм заступило давнішу флексію **-аго** [4, с. 152].

Род. відм. однини прикметників жіночого роду виражається флексією **-ойі**: *ху/дойі, з/лойі, твир/дойі* та ін.

У знах. відм. однини прикметників жіночого роду виступає стягнена форма з флексією **-у**: */добру, ви/селу, /гарну* та ін.

У дав. і місц. відм. однини прикметники чоловічого і середнього роду, як і в літературній мові, мають форму із флексією **-ому**: */б·ілому, /темному, ма/лому* та ін.

Форми дав. і місц. відм. однини прикметників жіночого роду мають усічену флексію **-і**: */гарні /д'іуц'і, у /нов·і /хат'і, на /сив·і голо/в·і* та ін. Стягнені форми у дав. і місц. відм. однини вживаються у волинсько-подільських, черкаських і степових говірках [1, с. 111].

Ор. відм. однини прикметників чоловічого і середнього роду

оформляється флексіями **-им**: /чорним, /синим та ін.

В ор. відм. однини прикметники жіночого роду вживаються закінчення **-ою**: /доброю, /л'ітною, /синою та ін.

Прикметники в наз.-знах. відм. множини мають стягнену форму на **-і** з попереднім твердим приголосним: ма/лі, моло/ді, /босі, ба/гати, зи/лені, /жадні та ін. Така ж флексія поширена у південно-східних діалектах [1, с. 113].

У род. – місц. відм. множини вживається флексія **-их**: здо/рових, /синих, /гарних та ін.

У дав. відм. множини у говірці, як і в південно-західних діалектах, поширена флексія **-им**: /добрим, /синим та ін.

Ор. відм. множини виражається флексією **-ими**: мн'ах/кими, /б'едними, ма/лими та ін. Ця флексія характерна для переважної більшості українських діалектів [1, с. 113].

Як і в багатьох українських діалектах у досліджуваній говірці нечленні якісні прикметники представлені невеликою кількістю слів: /певен, /винен, прав та ін.

У кочержинській говірці, як і в інших українських говірках, якісні прикметники характеризуються категорією ступенів порівняння. Вищий ступінь порівняння прикметників твориться за допомогою суфіксів **-ішч-**, який додається до основи прикметника: за/можн'ішчий, б'ід/н'ішчий, поў/н'ішча та **-ч-**, який утворюється шляхом асиміляції суфіксального [ш] та корневих [д] або [т] : ба/гач:ій, мо/лоч:ій та ін. Такі моделі властиві волинсько-подільським говіркам [1, с. 114].

У досліджуваній говірці, як і в багатьох українських діалектах, поширений суплетивний спосіб творення вищого ступеня порівняння прикметників: /лучий, к/рашчий та ін.

Найвищий ступінь порівняння представлений як синтетичними, так і аналітичними формами, які функціонують паралельно. Синтетична форма твориться від форми вищого ступеня за допомогою префікса **най-**: найк/рашчий, най/лучий. Аналітична форма твориться від форми вищого ступеня шляхом додавання лексеми **самий**: /самий к/рашчий, /самий /лучий та ін. Така модель властива багатьом українським говорам.

Отже, прикметники кочержинської говірки мають риси притаманні говіркам південно-західних діалектів.

Список використаних джерел

1. Бевзенко С. П. Українська діалектологія. – К.: Вища школа, 1980. – 244 с.
2. Жилко Ф. Т. Нариси з української діалектології. – К.: Радянська школа, 1966. – 307 с.
3. Мартинова Г. І. Лінгвістична географія правобережної Черкащини. – Черкаси: Відлуння – Плюс, 2000. – 265 с.

Прилипко Н. П. До характеристики діалектних прикметникових флексій (родовий відмінок однини) / Українська діалектологія. Морфологія. – К.: Наукова думка, 1969. – С. 152–158.